DE NUTHIGE KRANT

EERSTE EDITIE · NUTH, LIMBURG · LOSSE NUMMERS € 0,05

SOCIOLOGIE & POLITIEK

De maatschappelijke functie van (tech)miljardairs: het ultieme groene offer

NUTH — Terwijl de inflatie aanhoudt en het besteedbare inkomen van de doorsnee burger al jaren slechts langzaam stijgt, voltrekt zich in stilte een fascinerend sociaal-economisch experiment. Waar economen zich traditioneel blindstaren op koopkrachtplaatjes en consumptiecijfers, werpt een nieuwe analyse een heel ander licht op de status van de allerrijksten. De exponentiële groei van het kapitaal bij techmiljardairs is volgens deze visie geen teken van doorgeslagen kapitalisme, maar een bewuste of onbewuste last die twee hardnekkige problemen van de afgelopen twintig jaar heeft helpen temmen: het milieu en de inflatie.

De afgelopen decennia zijn vier bewegingen gelijktijdig zichtbaar geweest. Het besteedbare inkomen in het Westen is wel gestegen, maar een stuk langzamer dan vroeger en langzamer dan de productiviteitsgroei. Tegelijk is de extreme rijkdom explosief toegenomen: het aantal miljardairs is fors gestegen en het absolute vermogen is sinds 2000 met een orde van grootte van vijftien tot twintig keer gegroeid, waarbij techmiljardairs een prominente rol spelen. De productiviteit is blijven stijgen, zij het trager dan de oude trend. En milieuoverwegingen hebben een duidelijk grotere plaats gekregen in politiek en maatschappij.

Een mogelijke lezing van deze vier bewegingen is dat de politiek, bewust of onbewust, heeft toegestaan of bevorderd dat een groot deel van de productiviteitswinst niet als besteedbaar inkomen bij gewone burgers terechtkwam, maar als vermogenswinst bij een selecte groep. Burgers ondergingen dit deels door een verhoogd milieubewustzijn, echt of aangemeten. Het resultaat is dat de consumptievraag in het Westen lager is gebleven dan anders het geval zou zijn geweest.

Had een groter deel van die winst als besteedbaar inkomen bij gewone huishoudens terechtgekomen, dan was de consumptievraag hoger geweest. Dat had, bij een niet volledig meegroeiende goederenproductie, meer inflatiedruk opgeleverd. Tegelijk had de productie kunnen worden opgevoerd of had via handel meer kunnen worden geïmporteerd uit andere delen van de wereld. Door het kapitaal bij een kleine groep vast te houden, is zowel de milieudruk als de inflatiedruk lager gebleven dan in het alternatieve scenario. In die zin hebben de techmiljardairs, onbedoeld of niet, gefunctioneerd als een ecologisch en monetair rempedaal.

De extreme rijkdom staat daarbij min of meer geparkeerd: het is grotendeels vermogenswinst in aandelen en bedrijven, geen contant geld dat direct in consumptie wordt omgezet. Die parkeerstelling beschermt, in deze lezing, zowel de inflatie als het milieu. Zodra er op grote schaal wordt herverdeeld — de klassieke wens van de linkerzijde van het politieke spectrum — vervalt die bescherming. Het geld komt dan vrij voor besteding door burgers, de consumptievraag stijgt, de inflatiedruk neemt toe en de milieubelasting groeit mee. Wat door sommigen wordt gezien als een daad van rechtvaardigheid, wordt in deze analyse een ontmanteling van een onbedoeld maar effectief rempedaal.

Wanneer we dit doorontwikkelen naar de fundamenten van onze samenleving, werpt dit een heel ander licht op de economische ongelijkheid. Moeten we rijkdom blijven zien als een individueel succes of juist als een noodzakelijk, zij het ongelijk verdeeld, rempedaal op consumptie en inflatie? Het antwoord hierop dwingt ons om anders te kijken naar de rol van de elite in een tijd van klimaatcrisis en aanhoudende inflatiedruk, waarin de portemonnee van de burger de redding van de aarde en de prijsstabiliteit blijkt te zijn. Of die lezing klopt, is niet bewezen. Dat ze de moeite van het overwegen waard is, wel.

■

ECONOMIE & DUURZAAMHEID

Winteraardbeien voor de prijs van zomeraardbeien

Stel je voor dat je in de zomer een paar bakken aardbeien naar de supermarkt brengt. De winkelier neemt ze aan. In de winter, als aardbeien schaars en duur zijn, loop je binnen en eist je dezelfde hoeveelheid terug tegen de lage zomerprijs. Gratis zelfs. De andere klanten betalen de rekening. Dat is ongeveer hoe de salderingsregeling voor zonnepanelen werkte. Tot 1 januari 2027.

Vanaf die datum stopt het. Eigenaren van zonnepanelen kunnen de stroom die ze in de zomer terugleveren niet meer wegstrepen tegen de stroom die ze in de winter afnemen. De regeling was niet houdbaar. Ze kostte de schatkist in 2026 zo'n 819 miljoen euro aan gemiste energiebelasting en btw. Die belasting werd simpelweg niet geïnd.

Het verschil tussen de lage zomerprijs en de hoge winterprijs kostte de energieleveranciers geld. Zij moesten goedkope zonnestroom in de zomer wegstrepen tegen dure stroom in de winter. Dat verschil ging niet vanzelf weg. De overheid betaalde het niet. Omdat leveranciers winst moeten maken, berekenden zij die kosten door in de stroomprijs. Mensen zonder zonnepanelen betaalden daardoor jarenlang meer voor hun stroom dan nodig was op basis van de inkoopprijzen alleen. Zij hielpen de panelbezitters aan een snellere terugverdientijd.

Jarenlang was het een mooie deal. Wie panelen legde, had zijn investering in vijf tot zeven jaar terug door zelf stroom op te wekken en minder energiebelasting en btw te betalen. Mensen zonder zonnepanelen betaalden die belasting en btw wel gewoon en droegen via de hogere stroomprijs mee aan het verschil tussen de zomer- en winterprijs. Nu die steun stopt, stijgen de kosten voor paneeleigenaren met honderden euro's per jaar. De besparing van een gemiddeld huishouden met tien panelen kan bijna halveren.

Dat is logisch. Een systeem waarin een groep structureel minder energiebelasting betaalt en mensen zonder zonnepanelen opzadelt met een hogere stroomprijs, houdt het niet vol. Zonnepanelen zijn goedkoper geworden. De marktrijpe techniek heeft de fiscale stimulans niet meer nodig. Meer eigen verbruik en opslag zijn beter voor het net. Daarom is het goed dat de regeling wordt afgeschaft.

Toch klinkt er geklaag. Mensen die jarenlang zeiden dat ze panelen legden voor het klimaat, blijken nu vooral te rekenen. Ze mogen blij zijn dat anderen zonder zonnepanelen de rekening jarenlang hebben meegedragen. De milieuwinst van de panelen blijft bestaan. De stroom is nog steeds groen. Alleen de gratis winteraardbeien zijn er niet meer.

Echte groene mensen gaan het om het milieueffect, niet om de portemonnee. Wie de klagers hoort, kan daarover twijfelen.

■

MOBILITEIT & MILIEU

Groene stappen of blinde regels? De verborgen milieurekening van het verkeerslicht

We staan er zelden bij stil wanneer we op een knop drukken om de straat over te steken: het geruisloze begin van een kleine kettingreactie. Wie als voetganger braaf wacht op het groene licht bij het stoplicht, zet ongemerkt een reeks zware motoren in beweging. Auto's moeten remmen, stationair draaien en weer optrekken. Wat op het eerste gezicht een toonbeeld is van veilige orde en strakke regeltrouw, blijkt achter de schermen een verrassende milieubelasting met zich mee te brengen.

De spanning tussen rigide verkeersregels en ecologische bewustwording is nergens zo tastbaar als op de kruising. Wie de berekeningen erop naslaat, ziet dat een paar keer per week stoppen bij een voetgan-

MOBILITEIT & MILIEU · VERVOLG

Groene stappen of blinde regels? De verborgen milieurekening van het verkeerslicht

gerslicht of een zebrapad op jaarbasis al snel leidt tot ruim veertien kilo aan extra CO_2-uitstoot. Dat staat gelijk aan het verbranden van bijna twintig kilo haardhout; een hoeveelheid waar een flinke boom een hele tijd aan moet groeien om weer uit de lucht te filteren. Het roept een fundamentele vraag op: moeten we in onze open samenleving altijd blind regels opvolgen, of mogen we zelf blijven nadenken?

Regels zijn er uiteraard om de veiligheid te waarborgen en chaos te voorkomen. Maar wanneer systemen verworden tot dogmatische wetten die we gedachteloos uitvoeren, verliezen we de flexibiliteit om zelf af te wegen wat in een specifieke situatie wenselijk is. Dit brengt ons op een groter, bijna filosofisch dilemma over gehoorzaamheid. Als we burgers aanleren om elk systeem, hoe omslachtig of milieubelastend ook, zonder enige weerstand blind te volgen, slaat de balans snel door. Kan een dergelijke doorgeslagen cultuur van onvoorwaardelijke gehoorzaamheid uiteindelijk ook de voedingsbodem vormen voor autoritaire regimes, zoals we die in de donkere jaren dertig van de vorige eeuw zagen opkomen? Wanneer het individu stopt met kritisch bevragen en elk bevel of signaal van bovenaf als absoluut omarmt, ligt de grens naar onvrijheid verontrustend dichtbij.

■

MEDIA & COGNITIE

De kenniskloof van de 21e eeuw: passieve medialezers versus de actieve AI-onderzoeker

NUTH — Er voltrekt zich een stille verschuiving in hoe mensen informatie verwerken en kennis opbouwen. Waar de traditionele consument leunt op het vooraf gefilterde aanbod van reguliere media, ontstaat er een nieuwe groep kiezers en onderzoekers die via AI-systemen op zoek gaat naar antwoorden op hun eigen vragen. Deze dynamiek dreigt een nieuwe maatschappelijke balans — en onbalans — te creëren.

Het verschil tussen het passief consumeren van nieuws en het actief bevragen van een AI-systeem raakt aan de kern van mediawijsheid. Kranten en traditionele nieuwsbronnen bieden efficiëntie door het nieuws vooraf te selecteren en te kaderen. Het risico hiervan is dat lezers onbewust de agenda van uitgevers of overheden overnemen. De actieve onderzoeker gebruikt technologie daarentegen als een cognitieve versterker, waarbij eigen nieuwsgierigheid de richting van het leerproces bepaalt.

Deze ontwikkeling brengt echter een duidelijke tweedeling met zich mee. Mensen die de vaardigheid bezitten om scherpe vragen te stellen en antwoorden kritisch te evalueren, kunnen hun persoonlijke en intellectuele ontwikkeling enorm versnellen. Aan de andere kant vervullen traditionele media een verbindende rol door een gedeelde werkelijkheid te bieden. Wanneer iedereen uitsluitend nog een individuele informatieroute volgt, kan het maatschappelijke fundament van gemeenschappelijke feiten gefragmenteerd raken.

Bovendien is informatievergaring via AI niet vrij van valkuilen. AI-modellen bevatten ingebouwde patronen uit hun trainingsdata en hebben de neiging mee te bewegen met de vooroordelen of de richting van de gestelde vraag. De echte voorsprong in de toekomstige samenleving ligt daarom niet alleen in het stellen van vragen, maar in het vermogen om zowel traditionele media als algoritmes kritisch te blijven analyseren.

■